

УДК 336.77:338.437

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.70-23>

Степаненко С.В.

кандидат економічних наук, докторант кафедри менеджменту,
бізнесу і адміністрування

Державний біотехнологічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6132-328X>

Власенко Т.А.

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри економіки підприємства та організації бізнесу

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9515-2423>

Stepanenko Sergii

PhD in Economics, Doctoral Student of Management,

Business and Administration Department

State Biotechnological University

Vlasenko Tetiana

Doctor of Economic Sciences,

Professor, Head of the Department of Enterprise Economics

and Business Organization

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

СТАН ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

Степаненко С.В., Власенко Т.А. Стан та інституціональне забезпечення системи кредитування аграрних підприємств України в умовах інклюзивної економіки. У статті розкрито аналітичні аспекти системи кредитування і страхування сільськогосподарських підприємств та розробки пропозицій щодо розвитку їх інституціонального забезпечення в Україні. Розглянуто тенденції розвитку банківського кредитування у фінансовому забезпеченні сільськогосподарських підприємств в Україні у період 2015–2022 рр. Проведено оцінку середньої вартості кредитів за комерційними банками України та обсягів кредитування сільськогосподарських підприємств. Визначено динаміку обсягів пільгового кредитування суб'єктів агробізнесу. Встановлено недоліки системи інституційної підтримки фінансово-кредитного забезпечення вітчизняного аграрного бізнесу, серед яких відсутність рівних можливостей доступу до ринку кредитних ресурсів; зростання вартості кредитних ресурсів; відсутність ефективного організаційно-економічного іпотечного кредитування; нерегульованість та тривалість процедур оформлення фінансового лізингу; недосконалий механізм страхування кредитних ризиків позичальників; низький рівень цифровізації сервісу страхових послуг. Обґрунтовано перспективні напрями удосконалення фінансово-кредитних відносин, якими є: фінансування ланцюгу створення аграрно-продуктової вартості; інноваційний кредитно-аграрний скоринг; створення та функціонування цифрових кредитних платформ. Встановлено, що перспективним напрямом залучення до аграрного бізнесу тимчасово вільних фінансових потоків постають фінансово-технічні стартапи, які працюють на цифрових засадах, передбачають вільний доступ до кредитних ресурсів та швидку автоматизовану оцінку кредитної історії позичальника.

Ключові слова: кредит, банк, сільське господарство, сільськогосподарські підприємства, фінансове забезпечення, лізинг.

Stepanenko Sergii, Vlasenko Tetiana. Status and institutional security of the lending system of agricultural enterprises of Ukraine in the conditions of an inclusive economy. The article discloses the analytical aspects of the crediting and insurance system of agricultural enterprises and the development of proposals for the development of their institutional support in Ukraine. It was determined that credit and financial support under modern conditions plays the most important role in ensuring the development of agrarian business. Credit, as the main financial instrument, forms the prerequisites for business capitalization, stimulates the productivity of agricultural production and is reflected in its ability to implement technical and technological changes and ensure the production of competitive products. The loan can act as an effective tool for increasing the level of technical and technological development, implementation of innovative and technological programs and projects. The trends in the development of bank lending in the financial support of agricultural enterprises in Ukraine in 2015–2022 were considered. The average cost

of loans from commercial banks of Ukraine and the volume of lending to agricultural enterprises were evaluated. The dynamics of the volume of concessional lending to agribusiness entities was determined. The shortcomings of the system of institutional support for financial and credit provision of domestic agrarian business have been identified, including the lack of equal access to the market of credit resources; increase in the value of credit resources; lack of effective organizational and economic mortgage lending; unsettledness and length of financial leasing registration procedures; an imperfect mechanism for insurance of borrowers' credit risks; low level of digitalization of insurance services. Prospective directions for improvement of financial and credit relations are substantiated, which are: financing of the chain of creation of agricultural and product value; innovative credit and agricultural scoring; creation and operation of digital credit platforms. It has been established that financial and technical startups that work on a digital basis, provide free access to credit resources and a quick automated assessment of the borrower's credit history appear as a promising direction for attracting temporarily free financial flows to agrarian business.

Key words: credit, bank, agriculture, agricultural enterprises, financial support, leasing.

Постановка проблеми. Кредитно-фінансове забезпечення за сучасних умов відіграє найважливішу роль для забезпечення розвитку аграрного бізнесу. Кредит, як основний фінансовий інструмент, формує передумови капіталізації бізнесу, стимулює підвищення продуктивності аграрного виробництва і відображається у його спроможності здійснювати техніко-технологічні зміни та забезпечувати виробництво конкурентоспроможної продукції. Сьогодні кредит розглядається й використовується як гнучкий фінансовий важіль реагування на ринкові зміни, адаптації на виклики і загрози бізнес-середовища, інструмент збалансування портфельного капіталу аграрних формувань, чинник нарощування потенціалу виробничої потужності, стабільного розвитку та економічного зростання агробізнесу. Кредит може виступати як ефективний інструмент підвищення рівня техніко-технологічного розвитку, імплементації інноваційно-технологічних програм і проєктів. За умов специфічних характерних ознак функціонування аграрного бізнесу кредит постає одним з найбільш активних інструментом поповнення оборотного капіталу та короткострокової фінансової підтримки виробників. Доступ до кредитних активів у всьому світі розглядається як ключова умова здійснення успішного бізнесу та стратегічний ресурс, зокрема, у сфері аграрного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики розвитку систем кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств приділяється постійна увага досить широкого кола вітчизняних науковців, серед яких, на нашу думку, особливої уваги заслуговують праці таких вчених, як: Андрос С.В., Аранчій В.І., Березовик В.М., Воронкова А.А., Вовчак О.Д., Гудзь О.Є., Дем'яненко М.Я., Демчишин М.Я., Малій О.Г., Поліщук Н.В., Саблук П.Т., Степанюк О.І., Стецюк П.А. та деяких інших. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень в окресленому науковому напрямі, процес кредитування аграрного бізнесу на теперішній час супроводжується значною кількістю проблемних аспектів, серед яких, зокрема, варто відзначити нерозвиненість аграрної кредитної інфраструктури, дефіцит адаптованих до специфіки сільського господарства антиризикових кредитних продуктів, неопрацьованість земель аграрно-іпотечного кредитування та непрозорість сформованого ринку земель сільськогосподарського призначення, наявність інклюзивних розривів у можливостях доступу до кредитних ресурсів тощо. Це, в свою чергу, вимагає подальших наукових розробок щодо удосконалення інституціонального забезпечення системи кредитування сільськогосподарських підприємств України.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є розкриття аналітичних аспектів системи кредитування сільськогосподарських підприємств та розробки пропозицій щодо розвитку їх інституціонального забезпечення в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кредитні ресурси є важливими для всіх видів економічної діяльності, але саме, для аграрного бізнесу вони постають життєво необхідними ресурсом, який не тільки визначає можливості нарощування доданої вартості, але й можливості забезпечення сталого розвитку суспільства у частині формування продовольчої безпеки та інклюзивного розвитку сільських територій. Використання банківських кредитів позитивно впливає на фінансово-господарську діяльність бізнесу в аграрному секторі через можливість диверсифікації джерел фінансування, підвищення інвестиційної активності, прискорення оборотності капіталу, підвищення рентабельності власного капіталу тощо [1].

Аналіз інституційних аспектів кредитного забезпечення аграрного бізнесу за останні роки показав, що кредитний процес визначається циклічним характером та у значній мірі залежить від факторів макроекономічної стабільності національної економіки. Середньооблікова ставка НБУ у період до 2000 р. зростала до рівня 50%, відповідно, ставки банківських кредитів зростали до 53-54%, що практично унеможливило отримання кредитних ресурсів аграрною сферою. Стабілізація макроекономічних показників починаючи з 2000 років та низка законодавчих ініціатив уряду України (часткова компенсація вартості кредитних ресурсів, пільгові кредити та надання фінансових преференцій агробізнесу) призвели до певної стабілізації ринку кредитних ресурсів та збільшенню обсягів надходження кредитних ресурсів до аграрного сектору. Так, у період з 2000 р. по 2006 р. розмір кредитних потоків у галузь сільського господарства збільшився в 11 раз (з 735,4 млн грн. до 8091,5 млн. грн). [2] продовжувався цей ріст й до 2009 р., що зумовило матеріально-технічне оновлення аграрного бізнесу, підвищення ступеня інноваційної активності та нарощування ресурсного і виробничого потенціалу. Світова фінансова криза 2008 р. та нестабільність політико-економічного середовища 2013 р. негативно позначились на стані фінансово-кредитного ринку у цілому та спричинили різке зменшення обсягів кредитних потоків галузі, які почали вирівнюватись лише к 2017–2018 рр. У 2022 р. облікова ставка НБУ зросла до 25%, що відповідно, спричинило зростання вартості комерційних кредитних ресурсів для суб'єктів гос-

Рис. 1. Середня вартість кредитів за комерційними банками України, % (без урахування овердрафт)

Джерело: складено автором за даними НБУ [2]

подарювання до 10,3% (січень-грудень 2022 р.) за короткостроковими кредитами і 13,5% за довгостроковими кредитами у національній валюті (рис. 1).

Аналітичні дослідження свідчать, що вітчизняна практика фінансового аграрного менеджменту має значні відмінності від зарубіжної, що пояснюється, в першу чергу, відмінністю у структурі капіталу та джерел фінансування активів аграрного бізнесу. Традиційно, у структурі капіталу вітчизняних агровиробників домінують власні кошти. Так, за останні п'ять років, частка власного капіталу у сукупних пасивах бізнес-суб'єктів аграрного сектору мала тенденцію до різкого зростання і збільшилась з 24,1% до 54,2%. При цьому у рейтингу найбільш містких з позицій питомої ваги власних коштів видів економічної діяльності сільське господарство займає перше місце. Відповідно, оберненою тенденцією зменшення характеризується частка довгострокових та поточних зобов'язань аграрних формувань, які становлять відповідно 6,8% та 39% [3].

Такі дані свідчать про традиційний підхід до фінансування джерел формування активів сільського господарства з позицій максимального рівня зниження кредитних ризиків, що підвищує ступінь фінансової незалежності агробізнесу, проте, значно стримує потенціал фінансового леверіджу та можливості нарощування виробничого і ресурсного потенціалу за рахунок позикових кредитних джерел. Кредити виступають у ролі найважливішого фінансового ресурсу та є об'єктивною необхідністю саме для бізнесу аграрної сфери. При цьому серед видів економічної діяльності України частка сільського господарства у секто-

ральному портфелі національної економіки становить близько 13,2% [4].

Найбільшими обсягами серед кредитних потоків, які надходять до аграрного сектору, визначаються короткострокові кредити, що надаються під організацію нового операційного циклу (посівної кампанії). Частка короткострокових кредитів, що були одержані сільгоспвиробниками, у загальній їх структурі становила понад 50,4% (49,9 млрд. грн. за 2021–2022 рр.). За географічною ознакою, лідерами у кредитуванні аграрних бізнес-суб'єктів є Київ та Київська область (28,4% всіх кредитних коштів), Харківська область (9,5%), Дніпропетровська область (7,6%) та Одеська область (6,6%).

Серед основних банківських установ-кредиторів аграрного сектору, найбільш активними позичальниками кредитних ресурсів постають: АТ «Райфайзен Банк Аваль», АТ «ОТП Банк», ПАТ АБ «Південний», АТ «Кредобанк», АТ «ТАС-комбанк», АТ «Метабанк», АТ «Правекс-Банк», АТ «Агропросперіс Банк», АТ КІБ», АТ «Креді Агріколь», АТ КБ «ПриватБанк», АТ АБ «Укргазбанк» та інші. У цілому, близько 40 банківських установ підписали меморандум з питань спільної реалізації заходів державної фінансової підтримки аграрного сектору та забезпечують процес кредитування агрокомпаній України. Як свідчать проведені дослідження, обсяг сукупних кредитних потоків, спрямованих на розвиток аграрного бізнесу за останні роки мав тенденцію до зростання (табл. 1).

Найбільш активно кредитуються вітчизняні сільськогосподарські підприємства у національній

Таблиця 1

Обсяги кредитування сільськогосподарських підприємств

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Обсяги залучених кредитних коштів, млн грн	48425	55374	59706	67675	61600	57451	52926	67750
у т.ч. короткострокових	22059	24486	18008	24570	26689	22980	19583	25745
довгострокових	6008	11107	18726	12863	31247	14363	9527	12195
Відсоткова ставка за кредитами, %	20,2	18,4	16,3	17,7	19,7	13,7	12,9	14,9
у національній валюті	23,0	20,4	17,7	20,5	17,6	10,3	8,8	10,6
у іноземній валюті	10,7	10,7	7,3	6,9	4,9	4,9	3,9	3,2

Джерело: розраховано автором за даними НБУ [2]

валюти – частка кредитів, отриманих у національній валюті становить близько 70,6%, інша частина кредитних ресурсів надавалась банківськими установами у валюті. Низькою при цьому залишається питома вага кредитних потоків, які спрямовуються у сільське господарства на довгостроковій основі. Нестабільність макроекономічної ситуації та негативні очікування кредиторів зумовлюють збільшення ставок за довгостроковими кредитами, що відповідно, призводить до більшого попиту на кредитні ресурси короткострокового характеру.

На даний час комерційні банківські установи пропонують досить широкий асортимент кредитних продуктів для аграрних товаровиробників. Серед основних з них: кредитування для забезпечення агропідприємств оборотними активами; кредитування під надання аграрних розписок; кредитування для придбання (оновлення) основних засобів; надання кредитних ресурсів на придбання добрив з програмами партнерства (Ostchem, Евотерра Азот, Утк Хімальянс, Adama); кредитування агропідприємств за програмою Європейського інвестиційного банку.

Надання кредитних послуг комерційними банками аграрним товаровиробникам характеризується певною нерівномірністю та інклюзивними розривами, які визначаються, перш за все, розміром та масштабом аграрного бізнесу. Фінансові установи здебільшого надають перевагу агрохолдингам, крупним агрокомпаніям. Середній та малий агробізнес має значно менше можливостей доступу до національного кредитного ринку. Позичальники при оцінці рівня кредито- та платоспроможності здебільшого звертають увагу на ділову репутацію агрокомпанії, її кредитний бекграунд, фінансовий стан, рівень технологічного розвитку, прозорість та відкритість наданої фінансово-економічної інформації. Відповідні тенденції та проблеми сьогодні мають місце й в економіці європейських країн, де питання рівного доступу до кредитних ресурсів для малих та середніх агроферм є пріоритетом сучасної нової спільної агрополітики. Так, розмір кредитних ресурсів, на які можуть розраховувати європейські фермери, відповідно до нової прийнятої програми підтримки до 2030 року, становить 7 тис. євро у розрахунку на одного фермера, 50 тис. євро у розрахунку на мале сільськогосподарське підприємство. Пріоритетом фінансової підтримки на період до 2030 року для малих фермерських господарств постануть мікрокредити за забезпечення рівного доступу агрокомпаній до ринку кредитних ресурсів. Крім того, кожна ферма зможе отримати державну фінансову допомогу у межах 20-100 тис. євро [5].

Рішення проблеми доступу агровиробників до необхідних кредитних ресурсів вирішується за допомогою активного інституційного регулювання з боку держави. Окремо, у США за участю Міністерства сільського господарства діє програма надання кредитної допомоги через створений он-лайн сервіс подання заяв на кредитування. Програма діє за спрощеним режимом, передбачає подання інтерактивної он-лайн заявки та супроводжуючих документів, має функції он-лайн погашення позикових кредитних коштів, варіанти пролонгації та розстрочки. Пріоритет при наданні державного фінансування на отримання кредитів мають агроферми невеликого розміру, які використовують екологічно безпечні технології та

засоби виробництва, здійснюють інвестиції у розвиток інфраструктури та виробництво екологічно чистої енергії [6]. Завдяки цільовим програмам фінансової підтримки агрофермерів у США вартість кредитних послуг на 1 га площі у обробці становить близько 500 дол., частка кредитів у вартості виробленої сільськогосподарської продукції – до 45%.

Відповідно до державних ініціатив підтримки фермерства у Канаді діють спеціальні кредитні програми, відповідно до яких фермерам гарантується відшкодування 95% чистого збитку за кредитом максимальної вартості 500 тис. дол. на купівлю землі та 300 тис. дол. на всі інші цілі розвитку. Спеціальні кредитні програми підтримки діють також для сільськогосподарських кооперативів, які орієнтовані на покращення ринкових можливостей для агровиробників [7].

Починаючи з 2000 р. в Україні запроваджений механізм пільгового кредитування аграрного бізнесу за рахунок часткової компенсації вартості кредитних ресурсів з боку держави. У 2022 р. урядом України було розширено фінансові рамки та запроваджено нові фінансові інструменти пільгового кредитування аграрних виробників. Новою програмою «Доступні кредити 5-7-9%», прийнятою у 2020 р., на 2022 р. передбачено виділення 2326,4 млн. грн. на підтримку безвідсоткового кредитування агрокомпаній. Крім того, планується розширити рамки пільгових кредитних програм для мікро-, малого та середнього аграрного бізнесу. Учасниками процесу кредитування за даним механізмом постає уряд України, комерційні фінансові установи та Фонд розвитку підприємництва, діяльність якого координується спільно із Міністерством фінансів України. Переважними реципієнтами кредитних коштів постають малі аграрні підприємства з річним оборотом не більше 20 млн євро та розміром земельного банку не більше 10000 га. Максимальний розмір пільгового кредиту може становити не більше 50 тис. грн.

Реалізація пільгового фінансового механізму відшкодування частини ставки кредитних ресурсів забезпечила зростання надходження коштів у аграрний бізнес (рис. 2). Поряд із наданням пільгових кредитів для аграрних компаній, діючим механізмом державної фінансової підтримки передбачено також кредитування фермерських господарств за рахунок коштів загального та спеціального фондів Державного бюджету.

Поряд із комерційним кредитуванням діючим механізмом державної фінансової підтримки сільського господарства передбачено надання кредитних ресурсів фермерським господарствам за рахунок коштів загального та спеціального фондів Державного бюджету. У 2021 р. під ці цілі урядом було виділено 50 млн грн. для 127 фермерських господарств [8].

У рамках розвитку євроінтеграційних процесів вітчизняного аграрного бізнесу із Європейським Союзом, у 2019 р. розпочато спільна програма довгострокового кредитного забезпечення малих та середніх агровиробників (5-6 років) у розмірах 3-6 млн. євро із частковою компенсацією вартості кредитних послуг 50-100%. Загальний обсяг кредитних ресурсів за програмою – 400 млн євро. Основним напрямками кредитної підтримки від ЄІВ постають: виробництво зернових та олійних культур, інвестиції у матеріально-технічне оновлення та розбудову виробничої інфраструктури; модернізація та сертифікація виробничих потужностей

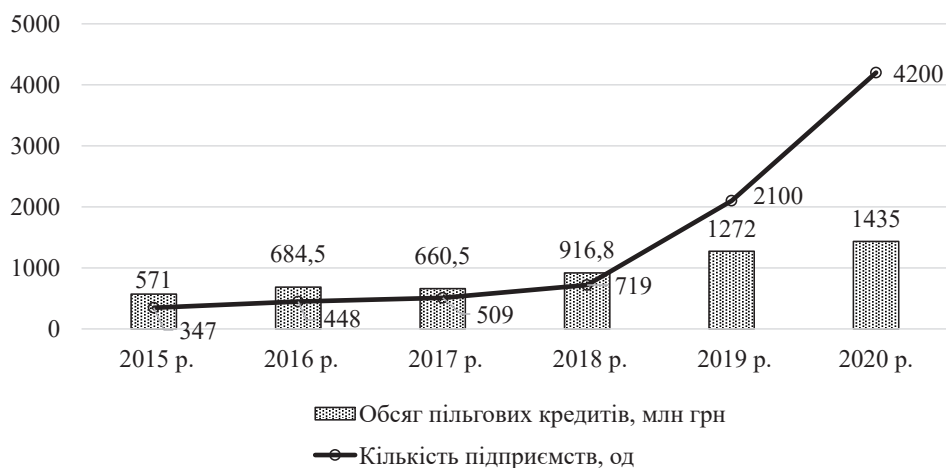

Рис. 2. Динаміка обсягів пільгового кредитування суб'єктів агробізнесу

Джерело: побудова автором за Міністерство агрополітики України [8]

для переробки та дистрибуції сільськогосподарської продукції; розвиток аквакультури [9].

Дієвим інструментом залучення фінансових потоків для оновлення матеріально-технічної бази аграрного бізнесу постає лізинг. За даними аналітиків машинотракторний парк аграрної сфери сьогодні зношений на 80%, що призводить до додаткового зростання собівартості сільськогосподарської продукції на 10-15% [10]. Станом на кінець 2022 р. в Україні офіційно зареєстровано 489 компанії, які мають право надавати послуги з фінансового лізингу. Загальна вартість договорів лізингу становила 42,3 млрд. грн. При цьому, частка аграрного сектору у структурі наданих лізингових послуг є однією з найбільших – близько 18,5% [11]. Серед найбільших лізингових компаній, які сьогодні працюють на ринку лізингових аграрних послуг, є: ОТП Лізинг, Національна АК «Укראгролізинг», ВІДІ-Лізинг, Бест Лізинг, Кар Інвест Україна, Альфа-Лізинг-Україна та ін. Лідерами агролізингових послуг за останні роки постають компанії АК «Упрагролізинг», ОТП Лізинг, «Альфа-Лізинг Україна», які надають для сільськогосподарських товаровиробників спеціалізовані фінансові продукти (наприклад, у рамках програми «AgroFabrica») на загальну суму фінансування в рамках одного договору до 400 тис. дол. США. Строк надання сільськогосподарської техніки у об'єкт лізингу стоком від 36 до 48 місяців. Сукупний попит українських аграріїв на лізингові послуги перевищує 32 млрд грн.

В Україні у рамках програми «Доступні кредити» запроваджено нові можливості отримання лізингового кредиту для аграрних виробників за умов державної фінансової підтримки шляхом часткової компенсації частини витрат (5,7,9%) за договорами аграрного фінансового лізингу.

Основними перевагами сучасного фінансового лізингу для аграрного бізнесу постають наступні: помірні тарифи на об'єкти лізингових послуг; значний термін кредитування; фіксований розмір комісійної винагороди лізингових компаній (визначений урядом країни у максимальній межі 7% вартості сільськогосподарської техніки за лізинговою угодою); оперативність та простота укладання фінансової угоди; значно менший вплив ризи-

ків інфляції на вартість лізингових послуг; можливості поповнення матеріально-технічної бази без значних капітальних вкладень; відсутність податків на майно (об'єкт лізингу) для аграрної компанії; збереження ліквідності балансу агроформувань без переобтяження необоротними активами авансованого капіталу; уникнення ризиків, пов'язаних із володінням майна (ризик амортизації, морального та фізичного старіння обладнання); гнучкі умови погашення заборгованості.

Проведені дослідження дозволили відзначити основні недоліки системи інституційної підтримки фінансово-кредитного забезпечення вітчизняного аграрного бізнесу: 1) відсутність рівних можливостей доступу до ринку кредитних ресурсів великих агрокомпаній та малого і середнього аграрного бізнесу; 2) зростання вартості кредитних ресурсів, зумовлені факторами макроекономічної нестабільності та песимістичними очікуваннями фінансових установ; 3) відсутність ефективного організаційно-економічного іпотечного кредитування; 4) нерегульованість та тривалість процедур оформлення фінансового лізингу; 5) недосконалий механізм страхування кредитних ризиків позичальників; 6) низький рівень цифровізації сервісу страхових послуг.

Удосконалення інституційної підтримки агробізнесу України має враховувати існуючі недоліки та бути стратегічно орієнтовано на вирішення завдань подальшого розвитку сільського господарства і сільських територій з урахуванням потреб існуючих та майбутніх поколінь суспільства, що за сучасних умов можливо за рахунок переходу на модель циркулярної аграрної економіки.

У найближчій перспективі розвитку ринку кредитних послуг в аграрному секторі національної економіки перспективними напрямками удосконалення фінансово-кредитних відносин можуть стати: фінансування ланцюгу створення аграрно-продуктової вартості; інноваційний кредитно-аграрний скоринг; створення та функціонування цифрових кредитних платформ, які пов'язують цінність сільського господарства, фінансові ресурси, забезпечують цифровізацію ланцюгів створення додаткової вартості у аграрно-продовольчому секторі та покращують доступ до ринку кредитних ресурсів малих та середніх агрокомпаній.

Перспективними з точки зору залучення до аграрного бізнесу тимчасово вільних фінансових потоків постають фінансово-технічні стартапи, які працюють на цифрових засадах, передбачають вільний доступ до кредитних ресурсів та швидку автоматизовану оцінку кредитної історії позичальника (наприклад, цифровий кредитний продукт Tarfin). Фінансовий сервіс розрахований, в основному, на малий та середній агробізнес, передбачає цифрове сервісне обслуговування кредитного займу та є альтернативою віндорському фінансуванню.

Висновки. Таким чином, дослідивши основні тенденції кредитування сільськогосподарського виробництва, можемо бачити, що найбільшими обсягами серед кредитних потоків, які надходять до аграрного сектору, визначаються короткострокові кредити, що надаються під організацію нового операційного циклу (посівної кампанії). Частка короткострокових кредитів, що були одержані сільгоспвиробниками, у загальній їх структурі становила понад 50,4% (49,9 млрд. грн. за 2021–2022 рр.). За географічною ознакою, лідерами у кредитуванні аграрних бізнес-суб'єктів є Київ та Київська область (28,4% всіх кредитних коштів),

Харківська область (9,5%), Дніпропетровська область (7,6%) та Одеська область (6,6%). Основними недоліками системи інституційної підтримки фінансово-кредитного забезпечення вітчизняного аграрного бізнесу є відсутність рівних можливостей доступу до ринку кредитних ресурсів; зростання вартості кредитних ресурсів; відсутність ефективного організаційно-економічного іпотечного кредитування; неврегульованість та тривалість процедур оформлення фінансового лізингу; недосконалий механізм страхування кредитних ризиків позичальників; низький рівень цифровізації сервісу страхових послуг. Перспективними напрямками удосконалення фінансово-кредитних відносин є: фінансування ланцюгу створення аграрно-продуктової вартості; інноваційний кредитно-аграрний скоринг; створення та функціонування цифрових кредитних платформ. Важливим в сучасних тенденціях розвитку економіки є залучення до аграрного бізнесу тимчасово вільних фінансових потоків через фінансово-технічні стартапи, які працюють на цифрових засадах, передбачають вільний доступ до кредитних ресурсів та швидку автоматизовану оцінку кредитної історії позичальника.

Список використаних джерел:

1. Rozhko O.D., Marenych T.H., Onegina V.M., Belyayeva L.A., Maliy O.G. Bank Credit In Financial Provision of Agricultural Enterprises. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2019. № 4(31). P. 41–51. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/2808/2848> (дата звернення: 15.09.2022).
2. Статистика Національного банку України. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 15.09.2022).
3. Діяльність підприємств : статистичний збірник. Держслужба статистики України. Київ, 2021. 150 с. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/zb_DSG_20.pdf (дата звернення: 15.09.2022).
4. Топ-кредитів за індустріями. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/agrocredits-per-year> (дата звернення: 15.09.2022).
5. Agriculture and rural development. official website of the European Commission. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap_en (дата звернення: 15.09.2022).
6. USDA Launches Loan Assistance Tool to Enhance Equity and Customer Service. URL: <https://www.fsa.usda.gov/news-room/news-releases/2022/usda-launches-loan-assistance-tool-to-enhance-equity-and-customer-service> (дата звернення: 15.09.2022).
7. Canadian Agricultural Loans Act program: Step 1. What this program offers. Government of Canada. URL: <https://agriculture.canada.ca/en/agricultural-programs-and-services/canadian-agricultural-loans-act-program> (дата звернення: 15.09.2022).
8. Звіт щодо отримувачів державної підтримки в галузі АПК. URL: <https://minagro.gov.ua/pidtrimka/zvit-shchodo-trimuvachiv-derzhavnoyi-pidtrimki-v-galuzi-apk> (дата звернення: 15.09.2022).
9. Європейський інвестиційний банк. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/eib> (дата звернення: 15.09.2022).
10. Кредит чи лізинг? Агробізнес сьогодні. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/finansuvannia-apk/item/8314-kredytch-chy-lizynh.html> (дата звернення: 15.09.2022).
11. Основні показники діяльності фінансових компаній та юридичних осіб-лізингодавців. Офіційний сайт НБУ. URL: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fbank.gov.ua%2Ffiles%2Fstat%2FFinancial_companies_2022-07-01.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK (дата звернення: 15.09.2022).

References:

1. Rozhko O.D., Marenych T.H., Onegina V.M., Belyayeva L.A., Maliy O.G. (2019) Bank Credit In Financial Provision of Agricultural Enterprises. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, no. 4(31), pp. 41–51. Available at: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/2808/2848> (accessed 15 September 2022).
2. Statystyka Natsionalnoho banku Ukrainy [Statistics of the National Bank of Ukraine]. Ofitsiyniy sait Natsionalnoho banku Ukrainy. Available at: <http://www.bank.gov.ua> (accessed 15 September 2022).
3. Diialnist pidpriemstv: statystychnyi zbirnyk (2021) [Activities of enterprises: statistical collection]. Derzhsluzhba statystyky Ukrainy. Kyiv. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/11/zb_DSG_20.pdf (accessed 15 September 2022).
4. Top-kredytiv za industriiamy [Top loans by industry]. Available at: <https://opendatabot.ua/analytics/agrocredits-per-year> (accessed 15 September 2022).
5. Agriculture and rural development. Official website of the European Commission. Available at: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap_en (accessed 15 September 2022).
6. USDA Launches Loan Assistance Tool to Enhance Equity and Customer Service. Available at: <https://www.fsa.usda.gov/news-room/news-releases/2022/usda-launches-loan-assistance-tool-to-enhance-equity-and-customer-service> (accessed 15 September 2022).

7. Canadian Agricultural Loans Act program: Step 1. What this program offers. Government of Canada. Available at: <https://agriculture.canada.ca/en/agricultural-programs-and-services/canadian-agricultural-loans-act-program> (accessed 15 September 2022).

8. Zvit shchodo otrymuvachiv derzhavnoi pidtrymky v haluzi APK [Report on recipients of state support in the agricultural sector]. Available at: <https://minagro.gov.ua/pidtrimka/zvit-shchodo-otrimuvachiv-derzhavnoi-pidtrimki-v-galuzi-apk> (accessed 15 September 2022).

9. Ievropeyskyi investytsiynyi bank [European Investment Bank]. Ofitsiynyi sait Ministerstva finansiv Ukrainy. Available at: <https://mof.gov.ua/uk/eib> (accessed 15 September 2022).

10. Kredyt chy lizynh? Ahrobiznes sohodni [Loan or leasing? Agribusiness today]. Available at: <http://agro-business.com.ua/agro/finansuvannia-apk/item/8314-kredytgc-chy-lizynh.html> (accessed 15 September 2022).

11. Osnovni pokaznyky diialnosti finansovykh kompanii ta yurydychnykh osib-lizynhodavtsiv [Main performance indicators of financial companies and legal entities-lessors]. Ofitsiynyi sait NBU. Available at: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fbank.gov.ua%2Ffiles%2Fstat%2FFinancial_companies_2022-07-01.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK (accessed 15 September 2022).